

Tussen Maas & Erfdijk

4 Heimwee
naar Ravenstein

6 Toen de
bommen vielen

9 Wat moet
het Syn?

10 Interview
Will Verwij

Tussen Maas & Erfdijk is een uitgave van Heemkondekring Land van Ravenstein. Deze periodiek verschijnt minimaal drie maal per jaar en wordt gratis verstrekt aan leden van de heemkondekring. Een lidmaatschap bedraagt € 15,00 per jaar.

De vereniging brengt elke maand een gratis nieuwsbrief uit voor leden en belangstellenden. Daarin staan alle heemkunderelateerde activiteiten als lezingen, excursies en publicaties vermeld. U kunt zich bij het secretariaat hiervoor aanmelden: secretaris@heemkunderavenstein.nl

Redactie

Sandria van Santvoort, René van den Heuvel, Olga Rikken, Tonny Teuwisse, Joan Walk

Eindredactie

Olga Rikken

Medewerkers aan dit nummer

Jeroen Arts, Lies Hendriks, Riëtte van den Heuvel, Winfried de Luij, Hugo Suppers

Foto's in dit nummer

Lies Hendriks, Johanna Markese, Hugo Suppers

Vormgeving

Tonny Teuwisse

Druk

Drukkerij Ravenstein

Redactieadres

redactie@heemkunderavenstein.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden of aangeboden artikelen te weigeren of in te korten. Dit zal altijd gebeuren met opgaaf van redenen en in overleg met de auteur.

Van het bestuur

We zijn verheugd eindelijk de eerste editie van ons nieuwe tijdschrift aan te kunnen bieden. Naast de maandelijkse digitale nieuwsberichten is dit blad een uitgelezen kans om persoonlijke verhalen en foto's te publiceren en met u van gedachte te wisselen over alles wat met heemkunde te maken heeft.

Het afgelopen jaar hebben er nogal wat activiteiten plaatsgevonden. Lezingen over o.a. architectuur, het zouavenleger, ziektes en geneeskunde vanaf de Middeleeuwen, excursies naar Batenburg en de Duitse vestingstad Rees, deelname aan landelijke evenementen zoals de Open Monumentendag en de Nacht van de Nacht. De schrijverscursus is inmiddels afgesloten. Daaruit is een schrijverscollectief voortgekomen waar ook andere leden bij aan kunnen schuiven. Ook

onze archeologen, stadsgidsen en websitebouwers zijn zeer actief geweest. U kunt daarvan kennisnemen in de volgende jaarvergadering op 20 januari aanstaande.

Ons valt op dat het aantal deelnemers bij alle activiteiten sterk wisselt. In de komende periode gaan we ons beraden over de oorzaak ervan.

In 2014 staat opnieuw de organisatie en de restauratie van de tuinhuisjes aan de gracht op het programma. In begin 2014 start ook de cursus genealogie. Verder is het van belang dat een werkgroep zich actief gaat bezighouden met de historische bebouwing. Veel archieven moeten nog worden geraadpleegd en artikelen geschreven. Daarvoor doen we een dringend beroep op uw steun!

*Olga Rikken
Winfried de Luij
Louis Busch*

Tuinhuisjes

Dit huisje aan de gracht is eind 18e eeuw gebouwd in de koning-Willem-I-stijl. Voor het behoud is het van belang dat dit rijksmonument in zijn geheel wordt gerestaureerd.

De Monumentenwacht Noord-Brabant heeft dit jaar een inspectierapport opgesteld. Op basis daarvan wil de heemkondekring zich graag inzetten voor de restauratie van beide huisjes.

Voor u ligt het eerste exemplaar van het nieuwe tijdschrift van de heemkundekring Land van Ravenstein.

Een nieuw tijdschrift, een nieuwe naam. De oude naam, 't *Maaserf*, leverde wel eens vraagtekens op. Wat betekent die naam? Waar ligt het Maaserf? Met de nieuwe naam, *Tussen Maas en Erfdijk*, zijn die vragen in één keer beantwoord. Globaal ligt het aandachtsgebied van de heemkundekring tussen de Maas en de Erfdijk bij Herpen. De voormalige gemeente Ravenstein is een exactere aanduiding.

Een nieuw tijdschrift, een nieuwe redactie. Tussen januari en juni jl. hebben tien leden van de heemkundekring een schrijverscursus gevolgd. Uit dit gezelschap is een nieuwe redactie ontstaan. Een aantal verhalen van de leden van de schrijverscursus zullen in dit nieuwe tijdschrift worden geplaatst.

Een verenigingstijdschrift is niet compleet zonder een oproep aan haar lezers om onderwerpen aan te dragen of nog liever: zelf in de pen te klimmen om een heemkundig verhaal op papier te zetten. Wij wensen u veel lees- en kijkplezier toe en vernemen graag uw commentaar.

Tot slot wenst de redactie u fijne feestdagen.

Met een prachtige trouwfoto openen we onze nieuwe rubriek "Uit het album van ...". Op bovenstaande foto zien we Hent Suppers en Annie van Demen. In Ravenstein getrouwd op 18 mei 1954 voor de Burgerlijke Stand en op 25 mei 1954 in de Sint Luciakerk door pastoor P. van Heijst. Ze kregen twee zonen en een dochter: Max, Hugo en Pauline.

Graag willen wij u uitnodigen ons uw trouw- of familiefoto te sturen met daarbij de datum van de trouwdag of het feest en een kleine anekdote of herinnering aan die dag. U kunt uw foto met tekst digitaal opsturen naar secretaris@heemkunderavenstein.nl of per post naar Heemkundekring Land van Ravenstein, Postbus 28, 5370 AA, Ravenstein. U krijgt uw foto natuurlijk weer terug.

Wij hopen op veel enthousiaste fotoreacties,
Joan Walk

Lies Hendriks

Henri van Hall en Margaretha Suermondt emigreerden kort na hun huwelijk in 1882 naar Amerika. Ruim tien jaar later reist het gezin terug naar Nederland.

Lies Hendriks is in het bezit van een Engelse brief van Henri van Hall uit 1882. Ze beschikt verder over enkele korte berichten over de terugreis naar Nederland-Ravenstein en een brief van haar overgrootvader Johan Suermondt. Ze herinnert zich de vertellingen van haar moeder Frieda Hendriks-Suermondt.

Ze bedankt Greet Salemans, dochter van Marie en Jan Salemans van Hall uit Amsternade voor het beschikbaar stellen van de brieven, en Birgit Hendriks-de Bijl, die het handschrift van Henri van Hall hielp ontcijferen.

Heimwee naar Ravenstein, een familievertelling

In 1864 vestigde Henri van Hall, boekhouder van beroep, zich vanuit Sint Oederode in Ravenstein. Daar woonde hij in bij het leerlooiersgezin van Johan Suermondt-Donkers. Op 1 mei 1882 trouwde hij met de thuiswonende dochter Margaretha Suermondt.

Tijdens de jaren 1880-1890 stonden de Verenigde Staten bekend als een land waar je een fortuin kon verdienen. In de noordelijke staten werden immers goud- en zilvermijnen ontgonnen. Op het gebied van de handel en de infrastructuur waren voorzieningen nodig. Meerdere Nederlanders zochten daar hun toekomst. Aangetrokken door de ervaringen en berichten van anderen, besloot Henri met Margaretha te emigreren.

Indianen

Na een bootreis van een maand bereikten ze Amerika. Daarna volgde nog een lange reis naar Montana. Daar vestigden zij zich in een eenzame streek. Hun eerste, enig bewaarde brief, kwam uit de plaats Etaketak Custer County en is gedateerd 2 november 1882. Henri laat weten dat het hen goed gaat. Ze zijn gelukkig met elkaar en hij verdient geld met lesgeven. Hij beschrijft de omgeving, een pas ontgonnen en wild land,

toegankelijk gemaakt voor kolonisten. Er grazen immense kuddes bizon op de vlaktes. “We zien heel veel Indianen die soms dagenlang het huis passeren op jacht naar bizon.”

Treinstation

Margaretha bidt en smeekt om brieven uit Nederland: “Schrijf asjeblief”, herhaalt ze wel driemaal. Dochter Petronella wordt op 26 december 1883 geboren in Custer County.

Het nieuwe pas aangelegde ‘Noordelijk Stille Oceaan Treinspoor’ loopt van de west- naar de oostkust. Midden op dat traject, vlak bij hen, krijgt de trein een halteplaats voor kolen en water. Henri wordt dan pension- en hotelhouder voor de passagiers. Lies en Laura van Hall worden geboren in ‘Sanders Station’, Montana. Deze geboorteplaats staat vermeld op beide bidprentjes. Deze plaatsnaam is echter nergens te vinden.

“Goddank”

Er heeft een regelmatige briefwisseling plaats met mijn overgrootvader Johan en pater Laurentius Suermondt o.p. Uit een brief aan Laurentius uit 189 blijkt dat het gezin met vier kinderen met verlof naar Nederland wil komen, zodra de reiskosten verdiend zijn. “Goddank”,

schrijft Johan Suermondt, “ge komt naar het vaderland, zouden jullie niet naar ons gekomen zijn, dan was ik tot jullie gekomen, want voor mijn dood wilde ik jullie en je kinderen zien.”

Lies: “Ik herinner me nog dat mijn tante Laura mij vroeger vertelde, hoe verschrikkelijk zeeziek ze geweest was op die terugreis naar Nederland!”

Hotel

Henri moest zijn gezin in Ravenstein onderhouden. Johan Suermondt trof een regeling met mevrouw Berben. Zij bood haar hotel in de Marktstraat te koop aan en wilde met haar minderjarige kinderen elders wonen. De koop hield in: het hele pand, de winkel, het restaurant en het hotel inclusief de inboedel. De vaste hotelgasten moesten hun verblijf met kost en inwoning kunnen behouden.

Nadat een financiële regeling was getroffen, ging Henri van Hall tot koop over. De correspondentie met Johan verliep via telegrammen. Om de afspraken te kunnen realiseren, moest hij in Amerika nog wat langer doorwerken. Met een verlofpas uit Arnhem kon het Amerikaanse gezin de reis aanvaarden.

Tot hun aankomst nam mw. Suermondt-Donkers de dagelijkse leiding van het hotel op zich. Zo konden de gasten met al hun voorzieningen blijven wonen.

Het ging hier om een tijdelijk verblijf in Nederland. Eenmaal in Ravenstein, kreeg Henri een lichamelijke handicap als gevolg van een hersenbloeding. De terugkeer naar Amerika werd onmogelijk. Het hele gezin bleef in Ravenstein. Het hotel in Ravenstein werd hun vaste verblijfplaats en bron van bestaan. Na het overlijden van de ouders zetten Lies, Laura en de jongste dochter Anny die in Nederland is geboren, het bedrijf voort. Lies: “De oudere bewoners van Ravenstein zullen mijn tantes nog gekend hebben.” Henri van Hall jr. ging als boekhouder werken bij veevoederbedrijf Meulemans.

Lies Hendriks, Nijmegen

Oma vertelt

Marie van de Ven - van de Berg is geboren op 3 juni 1916. Haar kleindochter Riëtte van den Heuvel uit Deursen heeft haar herinneringen aan het papier toevertrouwd.

“Ik ben geboren en getogen in Balgoy. Ik had drie broers en drie zusjes. Na de lagere school bleef ik thuis om mee te helpen in het huishouden. Wij hadden een winkel in de voorkamer. Mijn oudste broer in Driel bracht ons iedere week met de bakfiets spullen om te verkopen. Broer André bracht de bestellingen rond en ik hielp moeder in de winkel.

“Eén dag in de week ging ik bij een huishouden met negen kinderen de was doen”

Ook op het land moest gewerkt worden. We plukten augurken en bonen om op maandag in Nijmegen op de markt te verkopen. Eén dag in de week ging ik bij een huishouden met negen kinderen de was doen. In de vier jaar dat ik daar werkte, werden vier kinderen geboren. Ik werkte graag in dat gezin, omdat ik er dan even uit was. Soms bleef ik daar slapen en soms nam ik een stel kinderen mee naar huis. Ik verdiende daar één gulden per dag. Thuis gaf ik die gulden af aan mijn ouders. Toen ik een jaar of 19 was, leerde ik op de kermis in Ravenstein Cor van der Ven kennen. Hij kwam me iedere week met de fiets ophalen van mijn werkadres in Balgoy. Onderweg scharrelden we een beetje. Cor kon hier en daar wat bijverdienen en stak mij af en toe wat geld toe. Ik opende stiekem een spaarbankboekje op het postkantoor van Balgoy. Ik was er heel voorzichtig mee en droeg dit altijd bij me onder mijn kleren. Toen we gingen trouwen, had ik mooi honderd gulden bij elkaar gespaard. Die kwamen goed van pas.”

Links: Marie van de Ven, rechts haar jongste zusje Mientje geboren in Balgoy 13 januari 1923 en overleden 4 juni 1929.

Johanna Markese

Toen de bommen vielen

Op vrijdag 1 september 1944, ruim twee weken voor Operatie Market Garden, bombardeerde de Amerikaanse luchtmacht de spoorbrug en de veerpont bij Ravenstein. De brug bleef onbeschadigd, maar de boerderij van familie Reijs in Niftrik kreeg een voltreffer waarbij zeven mensen omkwamen. Ravenstein telde die dag één dodelijk slachtoffer. 69 Jaar later vertelt Johanna Markese over het verlies van haar achtjarige broertje Cor en haar ervaringen tijdens dat bombardement.

Johanna is in 1934 geboren in de Brouwerijstraat als oudste kind van het gezin. Het huis had beneden een kamer en een soort van keuken met een kelder-tje. Boven waren twee kamertjes. De kinderen speelden meestal op de speelplaats van de Mariaschool.

“Het was rond een uur of drie. Ik was buiten aan het spelen en schrok van de sirene en de overvliegende vliegtuigen. Ik rende naar huis, maar daar was niemand. Ik dook weg tegen de muur onder het raam. Bij de eerste aanval sneuvelde het raam en kreeg ik al het glas over me heen. Ik ben weer naar buiten gegaan en heb een tijdje naar de lucht staan kijken. Toen ben ik naar de schuilkelder in de Molenberg gelopen. Daar zaten mijn moeder en mijn jongste broertje Antoon. We hebben daarna nog enkele weken in die kelder doorgebracht.”

“Ons pap was met onze Cor aan het wandelen op de dijk. Het was prachtig weer. Toen het alarm afging, zijn ze aan de buitenkant van de dijk, iets voorbij het Veerhuis vlakbij de pont gaan schuilen. Een granaatscherf ging door de arm van mijn vader heen in de buik van onze Cor. Hij is met een auto naar het zieken-

huis in Oss gebracht. Daar is hij 's avonds overleden. Antoon en ik zijn nog dezelfde dag naar onze grootouders in Megen gebracht. Cor lag een paar dagen thuis opgebaard. Mijn ouders hebben zelf een plek aangewezen op het kerkhof.”

“Ik heb na dat bombardement niets meer van hem gehoord of gezien. Met kinderen werd over Cor niet gesproken. Ik ben ook niet naar de begrafenis geweest. Het was een heftige tijd. Mijn ouders hadden het er erg moeilijk mee, vooral moeder. Mijn vader heeft nog lang last van zijn arm gehad.”

“Twee zusjes, Francien en Ria zijn na de oorlog geboren. Zij staan er niet echt bij stil. Cor was twee jaar jonger dan ik. Hij had zijn eigen vriendjes, maar we speelden wel samen verstopper-tje rond de molen. Ik heb eigenlijk nooit om hem kunnen rouwen. Op school vroeg niemand naar hem. De enige aandacht kwam pas toen de plaquette in de Marktstraat werd onthuld en er een artikel-tje in de krant verscheen. De eerst vijftig jaar heeft niemand aan hem gedacht. Nu gebeurt dat jaarlijks tijdens de dodenherdenking op 4 mei.”

Op zondag 17 september 1944 bliezen de Duitsers de brug alsnog op, waardoor de verbinding met het noorden werd verbroken. De Britten hebben de brug tijdelijk voorzien van twee houten pijlers. Op 4 februari 1945 reden de treinen weer. Pas later zijn de pijlers van de brug definitief hersteld.

Nog een herinnering

Op de schoolfoto staan de kinderen uit de derde en vierde klas. De foto is gemaakt op de speelplaats van de jongensschool in de Kolonel Wilsstraat. Jo de Kleijn staat in het midden, vijfde van links.

“Wij woonden onderaan de Bleek. Ik was buiten met mijn vader, Killeke. Ik

wees hem op de lichtjes in de lucht. Dat bleken vliegtuigen te zijn die het zonlicht weerkaatsten. Hij riep: “Dat zijn bommen!” en hij stuurde ons snel de schuilkelder in. Mijn vader had in de tuin een grote schuilkelder gemaakt. We zaten daar soms met wel 14 tot 16 mensen. Kort na die aanval zijn we met het hele gezin naar familie in Herpen gevluht.”

3^e en 4^e klas in augustus 1944

Bovenste rij: Van Gaal – Hans Jansen – niet bekend – Miel of Chris Dekkers – Harry van Aar – onbekend – Hans van Pinksteren – Gerard de Bresser – mw. Castenmiller

Middelste rij: Van Rommen – Jan Kusters of Jan van den Berg – Ignaat van de Wolk – Toon van de Wolk – Jo de Kleijn – Van Heume – onbekend – Willy Pouwels

Onderste rij: Cor Markese – Jan Maasacker – Piet Schuijling – Gerrit (Setje) de Kleijn – onbekend – Lard van de Oever – Piet Langenhuijzen – Karel Roelofs

Diezelfde dag

Herman Schriks groeide op in de Kolonel Wilsstraat. Zijn ouderlijk huis is dat met het uithangbord 'De kofiemolen'. Als gevolg van de crisisjaren leden veel inwoners onder de armoede en de heersende werkeloosheid.

“Mijn vader verdiende 600 centen in de week met een gezin van negen kinderen. Je kunt wel uittellen met hoeveel geld we naar d'n Edah konden. Wij hadden vroeger ook geen luxe woning. We sliepen met vier kinderen in de bedstee op de overloop. Onderin lagen de aardappelen opgeslagen.

Mijn broer kreeg later in de Johan van Willigenstraat een huis met een 'doorzonkamer'. Daar kon je tenminste je verjaardag vieren.”

“Als kind hadden we geen tijd om te spelen. Na schooltijd

moesten we met een paardenkar van de gemeente beenderen ophalen waar ze lijn van maakten. Met die kar gingen mijn broer en ik ook de boer op om afvalhout te halen voor de kachel. We hoopten zo ook nog andere spullen te krijgen. We hadden weinig tijd om te spelen.

“Ik speelde in de Markstraat toen de bombardementen begonnen. Ik rende naar huis en verloor halverwege mijn schoen. Thuis struikelde ik over de drempel en viel bovenop de anderen. Op dat moment sneuvelden de ruiten en kwam het rieten plafond naar beneden. Het was een oorverdovende herrie. Je voelde de luchtverplaatsing.”

“De brug was niet geraakt en het gerucht ging dat de Geallieerden terug zouden komen. We zijn toen gevlucht met al ons hebben en houwen. We hebben een paar weken bij een oudere zus in Huisseling doorgebracht.”

OPSTAP

KEENT - Deze prachtige, tijdelijke zandweg was een toevluchtsoord en aanlegplaats voor watervogels. Tot 1958 vormde deze plek de grens tussen Brabant en Gelderland. In 1938 werd de bocht in de Maas bij Keent (toen Gelderland) met mankracht afgesneden om de rivier beter bevaarbaar te maken. Maar liefst 85.000 vrachtwagens zand zijn afgevoerd uit de oude rivierbedding. Inmiddels zijn de werkzaamheden gereed en is de zandweg afgegraven. Medio 2014 is het project Keent gereed en is onze gemeente een mooi natuurgebied rijker en beter beschermd tegen hoog water.

Koorts en honger

Oorlogen en rampspoed zijn altijd een grote bedreiging geweest voor de mensheid. Andere grote bedreigingen werden gevormd door ziektes, met name infectieziektes, en slechte voeding. Over de gevolgen daarvan ging de lezing van 20 augustus jl.

Ruim dertig toehoorders hadden zich in De Keurvorst verzameld om te horen welke bedreigingen de bevolking heeft moeten weerstaan. Niet alleen van allerlei ziekmakende virussen en bacillen en bedorven voedsel, maar ook van de experimenterende chirurgijns. Aderlatingen, schedeldaklichtingen, trepanaties genoemd, en amputaties kwamen regelmatig voorbij in hun praktijk. Zonder verdoving wel te verstaan, want die bestond nog niet. Een klap met een hamer was het hoogst haalbare ...

Veel ziektes werden veroorzaakt door de slechte hygiëne en de eenzijdige voeding. In de zomer waren er voldoende verse landbouwproducten, maar in het

najaar en de winter waren het verse fruit en de groente op, de kippen legden geen eieren meer. Vlees en vis werden geconserveerd met pekel, maar dat leverde vooral verhoogde bloeddruk op. Louis Pasteur is wat voedselveiligheid betreft dan ook een van de helden van de wetenschap.

De lezing werd gegeven door Hans van den Broek. Hij is als arts-radioloog verbonden aan het Elkerliek ziekenhuis in Helmond en heeft veel feiten verzameld over de geneeskunst en -kunde. Door zijn kijk naar de geschiedenis van de geneeskunde als medicus en als heemkundig onderzoeker, ontstaat er een verhaal met historische feiten, bijna vergeten ziektes, meedogenloze behandelmethodes en wat we ervan geleerd hebben.

Advies van Hans: “Denk goed na voordat u vegetariër of veganist wordt vanwege het wegvallen van belangrijke voedingsstoffen voor lichaam en geest en stop vandaag nog met roken! Liever een paar kilo overgewicht of een borreltje teveel ...”

Winfried de Luij

Getouwtrek

De stenen stellingmolen 'Stella Polaris' aan de Maasdijk in Dieden dateert van 1865 en is gefotografeerd in 1930. De wieken hebben een vlucht van 24 meter. De vullingstukken van de gegoten ijzeren bovenas met '1862' verraden dat die van elders afkomstig is. Op de hanenbalk van het achterste kaspant staat 'Nieuw windpeluw gestoken in augustus van het jaar 1928.' In 1749 stond op deze plek al een houten standerdmolen die echter kort voor 1865 afbrandde. De molen was eigendom van de Diedense familie Bijl. In 1912 kreeg de molen een motormaalinrichting in een aangebouwde machinekamer. De nu nog aanwezige aanbouw dateert van 1934. In 1955 stopte de familie Bijl met de exploitatie van de molen en wilde de molen laten restaureren. Zelfs met flinke subsidies van over-

heden, werd het de familie toch allemaal teveel. De molen werd in 1958 verkocht aan een dame uit Bennekom die de molen opknapte en erin ging wonen. Vanwege de hoge luchtvochtigheid besloot zij de molen weer door te verkopen. Een Rotterdamse reder kocht toen de molen. Dat betekende bijna de ondergang van de molen. De gemeente Ravenstein zat met haar handen in het haar. Zij was inmiddels opgescheept met flinke onkosten. Na een hoop getouwtrek en diverse bewoners, is de molen in 1976 en in 1988 helemaal gerestaureerd en tot woning ingericht. De molen wordt nog steeds bewoond. De boerderij aan de Voorstraat 2 is naar alle waarschijnlijkheid het voormalig molenhuis. Dit wordt echter door de archieven niet bevestigd. Wel was hier vanaf 1905 een bakkerij gevestigd.

Jeroen Arts

Wat moet het Syn?

Na een stadswandeling vorig jaar, gaf Leo Nellissen via mail de volgende reactie:

Beste gids,

Ik wil graag een kleine aanvulling geven bij de gevelsteen tegenover de hervormde kerk. De opmerking dat de Y staat voor 3 heeft me niet losgelaten. Ik ben wat gaan zoeken en kwam een foto van de steen tegen op internet. Uitgeschreven staat er:

“O RaVesteYn herbergende de benoVden soo VeeLe Is bekant beCLaeCht Moet syn IVnY X de VWen sCrICkeLYke brant.”

Een moderne weergave:

“U, Ravenstein dat zoveel mensen die (religieus) in het nauw zitten, een woonplaats biedt, staat (goed) bekend en u verdient medeleven voor uw verschrikkelijke brand van 10 juni.”

Bij een chronogram moeten alle Romeinse cijfers/lettertekens die in de tekst staan meegeteld worden. In dit chronogram is de Y van syn niet als hoofdletter afgebeeld; dat is een foutje van de steenhouwer. Je moet die Y wel meetellen. De Y is gewoon II, dus 2. Met name bij kleine letters zie je vaak: iij = iii = III = 3, of vij = vii = VII = 7.

Op een paar plaatsen op internet las ik dat het jaartal van de steen, 1607, het jaar van de bouw van het huis was. Dat klopt niet. Deze gevelsteen is een gedenksteen voor de verschrikkelijke brand. Het jaartal van deze steen levert uitsluitend de datum van de brand: 10 juni 1606.

Met vriendelijke groet,
Leo

Weet u het beter?

Bent u het eens met Leo of hebt u een andere lezing? Laat het de redactie weten. Uw bijdrage komt dan in de volgende aflevering van Tussen Maas en Erfdijk.

De tekst levert:

M = 1000: IX = 1000

C = 100: 4X = 400

L = 50: 3X = 150

X = 10: IX = 10

V = 5: 7X = 35 (W = VV)

Y = II = 2: 4X = 8

I = 1: 3X = 3

Totaal 1606, het jaar van de brand.

Will Verwij: "We moeten naar

Ravenstein"

De ramen van het klooster schitteren me al van verre tegemoet. In de aangrenzende wei liggen de drie fjordenpaarden te soezen in de zon. Een gesprek met Will Verwij, een van de drie huidige bewoners van klooster Soeterbeeck in Deursen.

door Tonny Teuwisse

Will komt uit een gezin met vier kinderen, een zus en twee broers. Moeder was verloskundige en vader timmerman. Geboren in Hilversum verhuist ze op 10-jarige leeftijd naar Den Bosch waar ze de lagere school volgt op de Gelderse dam bij de zusters van Schijndel. Daarna volgt ze de huishoudschool en de opleiding tot kleuterleidster in de Postelstraat bij de zusters van JMJ (Jezus, Maria, Jozef). "Tijdens de opleiding tot kleuterleidster voelde ik in mezelf 'ik moet naar het klooster', 'ik wil naar het klooster'. Ik kan het niet anders duiden."

In 1954, op haar 18^e, treedt ze in bij de zusters van Schijndel. "Mijn vader vond het vreselijk dat ik wegging; mijn moeder had het altijd al van mij gedacht. Ik was gediplomeerd toen ik intrad en daar bofte ik mee, want wij mochten als je in het noviciaat was nooit naar buiten."

Na 15 jaar kleuterleidster te zijn geweest in Raamsdonksveer en in Mijdrecht valt het werken met de kleintjes haar steeds zwaarder. In overleg met de algemene overste gaat Will een opleiding volgen voor bezigheidstherapeute. Will gaat werken in verpleeghuis Paulushuis, de long stay-afdeling van het Dommelhoeftcomplex in Eindhoven.

"Dat werk heb ik altijd ontzettend graag gedaan. Mijn eigen creativiteit kwam er helemaal uit. Ik merkte hoe klein het wereldje van die mensen was. Ik had als taak die mensen een beetje uit hun isolement te halen, gezelligheid te brengen, een spelletje met ze te doen, een bustochtje in de omgeving te maken."

Phoenix

Will zoekt naar een manier om aan de buitenwereld te laten zien wat het leven voor haar als religieuze betekent. Niet weggestopt in een klooster maar midden tussen de mensen. Het bestuur en de algemene overste staan achter haar en geven haar de mogelijkheid op zoek te gaan naar een kleine leefgroep. Ze ontmoet Nelleke, Jan en Henk en de klik is meteen daar. Ze geven de leefgroep de naam Phoenix. "We hebben voor deze naam gekozen, omdat de phoenix het symbool is van een vogel die sterft, vergaat tot as en uit zijn eigen as weer opstaat. Een symbool van kracht. Mensen kunnen in de put zitten, of het niet meer zien zitten, maar door de kracht en de steun van elkaar, kun je er toch weer uit verrijzen, ben je er weer."

"Laten zien wat het leven als religieuze betekent"

"Eind 1974 zijn we in Nijmegen met zijn vieren met de leefgroep begonnen. Henk is helaas 10 jaar geleden overleden. We hebben daar 23 jaar gewoond. We hebben daar heel veel mensen opgevangen die wilden komen praten, mensen die in scheiding lagen, mensen die helemaal over de toeren waren. Mensen kwamen bij ons overnachten om dicht bij een ernstig zieke te kunnen zijn. Tot het op een gegeven moment toch teveel werd. Want je had ook nog je eigen werk eraan. Toen we het echt niet meer aankonden,

kwam Soeterbeek onverwachts op ons pad. Ik reed naar mijn werk in Schijndel. Het was triest weer. Ik zag donkere wolken met een heel licht gat boven Ravenstein. Ik kwam thuis en zei: “We moeten naar Ravenstein. Ik heb het gezien, daar is licht.”

Het licht is gebleven, Het is toch wel heel bijzonder als vier volwassen personen bij elkaar komen en er zo’n grote saamhorigheid ontstaat. “In de tijd dat we allemaal buitenshuis werkten, deden we wat we die dag meegemaakt hadden. Dat was destijds zo en is altijd zo gebleven. De avondmaaltijd is de belangrijkste maaltijd bij ons. Op zondag hebben we de viering. Het is ook de dag voor elkaar. Dan deel je ook veel. We wandelen, fietsen, genieten van de tuin met de vijvers en de vele fruitbomen. We leven net als in een gewoon huishouden. Als je ziek bent dan zorg je voor elkaar. Volgend jaar zijn we 40 jaar bij elkaar.”

Hobby's

Op Wills slaapkamer hangt haar eerste grote olieverfschilderij. Het begin van een hobby die uitgegroeid is tot bijna een levenswerk: het schilderen van iconen. “Mijn allereerste icoon: Petrus en Paulus. Die zal ik ook nooit wegdoen. Het sterven van Maria, mijn lievelingsicoon staat op de schildersezal. Hij is nog maar net opgebouwd. Eigenlijk moet het goud het eerste aangebracht worden. Je brengt het licht in de icoon, maar goud is zo kwetsbaar en duur dat je dat het laatste doet.”

Naast het schilderen van iconen heeft Will ook nog andere hobby's. Ondanks dat ze slecht kan lopen wandelt ze graag met de hond. “Ik hou erg van honden, ben graag met bloemen en planten bezig, lees graag, en nog een leuke hobby: eten koken.”

Als afsluiting geeft Will haar mening over de nieuwe paus Franciscus. “Ik ken hem niet. Maar wat ik ervan gehoord heb, ben ik er eigenlijk heel blij mee. Hij heeft veel aandacht voor de arme en onderdrukte mensen. Hij staat ook meteen midden tussen de mensen. Die indruk heeft hij op mij.”

Ook haar mening over de onenigheid tussen verschillende godsdiensten steekt Will niet onder stoelen of banken. “Ik ben wat dat betreft heel ruimhartig. Een kerk en een moskee zijn beide een gebeds- en bezinningsruimte. Een kerk en een moskee zijn gebouwen waar je samenkomt. Ik heb er heel veel moeite mee onderscheid te maken in geloof van mensen. Laat ze alsjeblieft vrij, geef ze een kans en je wordt er rijk van. Hoe meer je weet van het geloof van een ander, hoe meer je kunt delen. Het gaat allemaal om hetzelfde. Veel mensen zeggen: ‘In God geloof ik niet, ik vind het wel belangrijk dat je goed bent voor elkaar.’ Van wie heb jij die liefde gekregen en die gedachten?”

“Leef het uit wie je bent!”

“Als ik hier rondleidingen geef, vertel ik ook enthousiast over het feit dat ik religieus ben. Ik ben nooit slotzuster geweest. Dat is niks voor mij. We zijn een actieve congregatie. Die instelling heb je. Leef het uit wie je bent!”

Soeterbeek is een voormalig klooster van de zusters Augustinessen. In 1732 kochten de zusters Augustinessen het kleine landgoed den Bogaert te Deursen, bij Ravenstein. De oudste vleugel van het huidige complex dateert uit 1733. In 1906 is de neogotische kapel aangebouwd, die in de jaren zestig een ingrijpende modernisering heeft ondergaan, waarbij authentieke delen van het interieur zoals de koorbanken en het orgel, behouden zijn gebleven. In 1954 is het klooster voor de laatste maal uitgebreid. Toen is in de stijl van de wederopbouw de wasserij opgetrokken. In april 2005 is deze voormalige wasserij als zaal opnieuw in gebruik genomen. In 1997 hebben de zusters Augustinessen Soeterbeek verlaten en het klooster met de antieke inboedel overgedragen aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Die heeft het verbouwd tot studie- en conferentiecentrum, met veel respect voor devotie en historie, waardoor het de unieke ambiance heeft behouden.

Bron: <http://www.openmonumentendag.nl/monument/oss-klooster-soeterbeek/>

Aanbiedingen

Wed. Ch. Dekkers & Zoon
RAVENSTEIN
SPECIAAL ADRES IN
Wollen- en Watten
DEKENS
2-persoons wollen dekens
vanaf fl. 3.25
Vraagt ook onze uitgebreide
WOLSOORTEN
Gratis Breiboek

Wed. Jos. van HAEREN-
Verzaan
RAVENSTEIN Telef. 35
Moderne Electriche
Rund- Kalfs- en Varkensslagerij
FIJNE VLEESCHWAREN
dagelijks versch
Machinale Koelinrichting

S. de Luy
RAVENSTEIN
MARKTSTR. 31
AGENT der
Simplex en Gazelle
rijwielen
PHILIPS LAMPEN en
RADIO-TOESTELLEN
STEEDS VOORRADIG
Grote sorteering
Huishoudelijke artikelen.

En dan is er koffie ...

Zondagmiddag. We hebben net gegeten. Kip met aardappelen en spruitjes. Spruitjes zijn niet echt mijn lievelingseten, maar we gaan na het eten naar opa in Nijmegen. Dat is altijd weer een feestje. Dooreten dus. Schepje appelmoes erbij, tafel afruimen, afwassen, de auto in en gaan. Tenminste, als de auto wil starten. "Doet-ie het niet?", vraagt mijn moeder totaal overbodig.

"Nee, dat hoor je toch", snauwt mijn vader terug. Het interieur van de auto vult zich met een penetrante benzinegeur.

"Straks verzuipt-ie nog", waarschuwt mijn moeder.

"Ja ja", reageert mijn vader. En dan, als een rochelende en reutelende locomotief, komt de motor tot leven en rijden we de straat uit onder achterlating van een enorme rookwolk. De eerste hinderenis die genomen moet worden, is de veerpont naar Niftrik. Waarschijnlijk is-ie net vertrokken. En jawel hoor. Hij is net weg met maar twee auto's. Daar hadden wij best bij gekund! Ons geduld wordt op de proef gesteld.

De reis gaat verder. Over de dijk langs het Hoogeerd en dan de dijk af richting Wijchen. Op verzoek van de achterbank rijdt ons pap altijd net iets te hard van de dijk af, want dat geeft zo'n lekker gevoel in je buik. Onderaan de dijk gaat de achterbaan verder met een scherpe bocht naar links die met een joelende achterbank wordt genomen.

"Niet zo hard, Piet", waarschuwt mijn moeder, "ze hebben net gegeten!"

We rijden Wijchen binnen.

"Als we langs ome Chris en tante Ger rijden, niet vergeten te zwaaien, hè", waarschuwt ons mam.

"Ja mam, maar ze herkennen ons toch niet."

"We rijden veel te hard", antwoordt mijn oudste zus.

"Doe toch maar. Je kunt nooit weten. Misschien kijken ze toevallig naar buiten", is de reactie terug. Ter hoogte van het huis van oom en tante aan de Touwslagersbaan zwaait de achterbank de armen uit de kom. Voor de zekerheid beginnen we

iets te vroeg en houden we iets te laat op. Ons mam vatte dit overdreven gezwaai op als een onderminning van haar gezag. Ons pap zag er de lol wel van in.

Weer verder. Via de Markt de Kastanje- laan in langs tandarts Dekkers, waar mijn jongste zus steevast een overdreven imitatie van de snelle en de langzame boor laat horen. Vervolgens over de Nieuweweg waar de achterbank ter hoogte van de Eromes de andere kant op kijkt, want bij Eromes maken ze schoolbankjes...Dat is wel het laatste waar we op zondag aan herinnerd willen worden. Dan de scherpe bocht bij Eltink, waar we overdreven naar de kant hangen, zodat mijn jongste zusje wordt geplet door de rest van de achterbank. Niemand schenkt aandacht aan haar gekerm, want onze oren tuteren nog van haar tandartsen- boorimitatie.

Nijmegen komt binnen zichtafstand ... en reukafstand. De geur van de Dobbelsmann-fabriek komt ons tegemoet. Ontzettend vies. En ons mam maar volhouden dat ze daar zeep maken. Een scheet ruikt lekkerder.

"Wie heeft hier een scheet gelaten", roept de achterbank in koor. Er volgen verschillende verdachtmakingen, maar de dader meldt zichzelf: "Het zijn landelijke luchten. Komt van buiten", zegt ons pap quasi-serieus. Daar hebben wij niet van terug. Nog een klein stukje dan zijn we bij opa. Bij de Groenestraat nog over de-de-de spoorlijn en dan zijn we er.

"Tante Thea en ome Theo zijn er al!"

"En tante Toos ook", merkt de achterbank enthousiast op. Niet dat die ooms en tantes ons interesseren. Nee, het betekent dat alle bijbehorende neefjes en nichtjes er ook zijn. Gauw de auto uit en naar binnen. In de gang ruik ik de bekende geur van opa's huis. Ik weet niet hoe ik de geur moet omschrijven, maar het ruikt vertrouwd.

Jaren later, als opa's huis het onze is geworden, kom ik binnen en word ik overvallen door een bekende geur die ik jaren niet heb geroken. En dan is er koffie!

Winfried de Luy